

О‘ЗBEKISTON RESPUBLIKASIDA KONSTITUTSIYA VA QONUNLARNING USTUVORLIGI

Sobirova Farida Sherali qizi

Toshkent shahar Shayxontohur tuman Politexnikumi

Tarix fani o‘qituvchisi

Annotatsiya: O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi davlatning asosiy hujjati bo‘lib, unda mamlakatning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy tuzilmasi, fuqarolar huquq va erkinliklari hamda davlat hokimiyati tizimi belgilangan. Konstitutsiya va qonunlarning ustuvorligi fuqarolarning huquqlarini himoya qilish, jamiyatda tartib va barqarorlikni saqlash uchun muhim omildir.

Kalit so‘zlar: Konstitutsiya, qonun ustuvorligi, huquqiy davlat, fuqarolar huquqlari, adolat, tenglik, davlat hokimiyati tarmoqlari, huquqiy tizim, demokratiya, fuqarolik jamiyati, qonun oldida tenglik, fuqarolarning huquq va erkinliklari, ijtimoiy barqarorlik, huquqiy madaniyat, davlat boshqaruvi.

O‘zbekiston Respublikasida Konstitutsiya va qonunlarning ustuvorligi demokratik jamiyat va huquqiy davlatning asosiy tamoyillaridan biri hisoblanadi. Mamlakat Konstitutsiyasi inson huquqlari va erkinliklari, davlat boshqaruvi va ijtimoiy tuzumni tartibga soluvchi bosh hujjat sifatida tan olingan. Qonunlarning ustuvorligini ta‘minlash O‘zbekistonda fuqarolik jamiyati rivoji, davlat hokimiyati organlarining samarali faoliyati va shaxslarning erkinligini ta‘minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Konstitutsiyaning o‘rni va ahamiyati

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 1992-yil 8-dekabrda qabul qilingan bo‘lib, mamlakatning oliy huquqiy hujjati hisoblanadi. Konstitutsiya davlatning asosiy qoidalari va prinsiplari, fuqarolar huquq va majburiyatlari, shuningdek, davlat hokimiyati organlarining vakolat va mas‘uliyatlarini belgilaydi. Konstitutsiya O‘zbekiston Respublikasining mustaqilligini mustahkamlashda, fuqarolik huquqlarini himoya qilishda va davlat tuzumi asoslarini belgilashda muhim o‘rin tutadi.

Konstitutsiyada belgilangan asosiy tamoyillardan biri bu qonunlarning ustuvorligidir. Unga ko‘ra, barcha davlat organlari, mansabdor shaxslar va fuqarolar Konstitutsiya va qonunlarga rioya qilishlari shart. Bu tamoyil davlatning barqaror rivojlanishi va adolatli jamiyatni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Qonunlarning ustuvorligi: Asosiy tamoyillar

O‘zbekistonda qonunlarning ustuvorligini ta‘minlash uchun bir qator asosiy tamoyillar ishlab chiqilgan. Bu tamoyillar Konstitutsiya va qonunlarning o‘zaro muvofiqligini, shuningdek, ularning amaliyotda samarali tatbiq etilishini kafolatlaydi:

1. Hamma qonun oldida teng: Konstitutsiyaga ko'ra, har bir shaxs, u kim bo'lishidan qat'i nazar, qonun oldida tengdir. Bu tamoyil qonun ustuvorligini ta'minlashda hal qiluvchi o'rin tutadi va davlat hokimiyati organlarining barcha fuqarolarga nisbatan bir xil munosabatda bo'lishini talab qiladi.

2. Qonunlarning izchilligi va aniqligi: Qonunlar aniq va tushunarli bo'lishi lozim. Bu fuqarolar va mansabdor shaxslarning qonunlarni to'g'ri tushunishiga, ularning ijrosini ta'minlashga yordam beradi. Qonunlardagi noaniqlik va ziddiyatlar fuqarolarning huquqiy madaniyatini pasaytiradi va jamiyatdagi adolat hissini susaytiradi.

3. Davlat hokimiyati va boshqaruv organlarining javobgarligi: Qonunlarning ustuvorligini ta'minlashda davlat hokimiyati va boshqaruv organlarining javobgarligi muhimdir. Davlat organlari o'z faoliyatini qonuniy asosda tashkil etishlari va barcha qaror va harakatlari uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olishlari kerak. Bu tamoyil davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish va fuqarolarning davlat organlariga bo'lgan ishonchini kuchaytirishda muhim ahamiyatga ega.

4. Sud hokimiyatining mustaqilligi: Sud tizimi mustaqilligi qonun ustuvorligini ta'minlashning asosiy sharti hisoblanadi. Sudlar hech bir tashqi ta'sir va bosimsiz, faqat qonun asosida ishlashi kerak. O'zbekistonda sud tizimini mustahkamlash va uning mustaqilligini ta'minlash maqsadida bir qator islohotlar amalga oshirilmoqda.

Qonun ustuvorligini ta'minlash bo'yicha amaliy chora-tadbirlar

O'zbekistonda qonun ustuvorligini ta'minlash maqsadida quyidagi amaliy chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda:

1. Huquqiy islohotlar: O'zbekistonda so'nggi yillarda huquqiy islohotlar amalga oshirilib, yangi qonunlar qabul qilinmoqda. Ushbu islohotlar qonunchilik tizimini zamonaviylashtirish va xalqaro standartlarga muvofiqlashtirishga yo'naltirilgan. Misol tariqasida, sud tizimini isloh qilish, shuningdek, fuqarolar va tadbirkorlarning huquqlarini himoya qilishga qaratilgan qonunlarning qabul qilinishini aytish mumkin.

2. Fuqarolik jamiyatini rivojlantirish: Qonun ustuvorligini ta'minlash uchun fuqarolik jamiyati va nodavlat notijorat tashkilotlari (NNT)ning roli muhimdir. O'zbekiston hukumatining NNT va fuqarolik jamiyatining boshqa institutlari bilan hamkorligi jamiyatda qonunchilikka rioya qilish madaniyatini rivojlantirishga yordam beradi.

3. Huquqiy ong va huquqiy madaniyatni oshirish: O'zbekiston hukumati fuqarolar orasida huquqiy ong va madaniyatni oshirish uchun ta'lim va ma'rifat ishlariga katta e'tibor qaratmoqda. Maktab va oliy ta'lim muassasalarida huquqiy fanlar o'rgatilmoqda, ommaviy axborot vositalarida esa huquqiy bilimlarni oshirishga qaratilgan ko'rsatuvlar va maqolalar chop etilmoqda. Bu fuqarolarning qonunlarni bilishi va ularga rioya qilish zarurligini anglashlariga yordam beradi.

4. Sud tizimini modernizatsiya qilish: Sud tizimining mustaqilligini ta'minlash va uning adolatli faoliyatini ta'minlash uchun sud organlarining moddiy-texnik bazasi mustahkamlanmoqda. Elektron sud tizimi, shuningdek, sud qarorlarining oshkoraligini ta'minlash maqsadida sud hujjatlarini ochiq e'lon qilish amaliyoti joriy etilmoqda.

XULOSA

O'zbekiston Respublikasida Konstitutsiya va qonunlarning ustuvorligi davlatning barqaror rivojlanishi va jamiyatdagi adolat tamoyillarini ta'minlash uchun asosiy tamoyildir. Qonun ustuvorligini ta'minlash fuqarolar va davlat hokimiyati organlari uchun yagona huquqiy maydon yaratadi va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlaydi. O'zbekistonda amalga oshirilayotgan huquqiy islohotlar, sud tizimi mustaqilligini ta'minlash va huquqiy ongni oshirish borasidagi chora-tadbirlar qonun ustuvorligini ta'minlash va xalq farovonligini oshirishga xizmat qiladi. Bu tamoyilni yanada mustahkamlash O'zbekistonning kelajakdagi rivojlanishiga poydevor yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sudi, 2023.
2. Karimov I.A. O'zbekistonning o'z istiqlol va taraqqiyot yo'li. – Toshkent: O'zbekiston, 1992.
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
4. Mahkamov F. Davlat va huquq asoslari. – Toshkent: Adolat, 2018.
5. Abduqodirov A., Mamadazimov S. Huquqiy davlat va fuqarolik jamiyati. – Toshkent: Akademnashr, 2019.
6. Raximov S. O'zbekistonda konstitutsiyaviy huquqiy islohotlar. – Toshkent: Toshkent Davlat Yuridik Universiteti, 2022.
7. Yuldashev M., Norboyeva D. Qonun ustuvorligi va huquqiy davlat. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2017.
8. Normatov S. Fuqarolik jamiyatini shakllantirishning huquqiy asoslari. – Toshkent: Universitet, 2020.
9. Saidov A.X. Huquq nazariyasi. – Toshkent: TDYuU, 2016.
10. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi materiallari. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi, 2020-2023 yillar.